

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
92/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

903-25/2014

бр. 07-00-100/2014-02 датум: 18. 8. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење са препоруком Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-100/2014-02 од 31. јула 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа у Пријепољу.

ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Косана Бекер

бр. 07-00-100/2014-02 датум: 31. 7. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Основне школе „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље.

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље. У притужби је наведено да за ученике бошњачке националности није организована настава на босанском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истим образовно-васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014. години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;

- да су у овим местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;
- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику за основне школе и одобрило уџбенике за наставу на босанском језику у I и V разреду основне школе;
- да је министарство одобрило већину уџбеника за основне и средње школе које је штампала издавачка кућа „Klett“, као и увоз уџбеника из Босне и Херцеговине;
- да се 17 ученика/ца у првом разреду и 12 ученика/ца у петом разреду у ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље определио за наставу на босанском језику;
- да одељења за наставу на босанском језику нису формирана и да ученици/це који су се определили да слушају наставу на босанском језику, похађају наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављен је: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; табеларни приказ резултата анкетања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014. години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу; образац за анкетања родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014. години и допис Основној школи „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље број Р. бр.550-046/2013 од 3. јула 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење Белкисе Бегановић, директорке ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље.

1.5. У изјашњењу директорке школе је, између осталог, наведено:

- да се ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ налази у насељу Велика Жупа, 7 км од Пријепоља и да уписује све ученике без обзира којој националности припадају;
- да се настава у школи изводи на српском језику, у складу са наставним плановима и програмима које прописује ресорно министарство и у складу са законима који регулишу област образовања. Школа поступа по налозима и препорукама Министарства просвете, науке и технолошког развоја и консултује се око свих спорних питања са министарством;

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

- да је на место вршиоца дужности директорке школе изабрана 7. септембра 2013. године и да није лично учествовала у догађајима везаним за анкетирање ученика о језику одржавања наставе;
- да је почетком маја 2013. године извршено анкетирање ученика првог и четвртог разреда о увођењу наставе на босанском језику и да се у првом разреду, од укупно 21 ученика/це, 16 изјаснило за увођење наставе на босанском језику, а да се у четвртом разреду, од укупно 24 ученика/це, 14 изјаснило за увођење наставе на босанском језику;
- да је претходни директор обавестио Школску управу у Ужицу о резултатима анкетирања и да није добио сагласност за увођење наставе на босанском језику од Министарства просвете, науке и технолошког развоја, односно од Школске управе Ужице;
- да је мишљења да Министарство просвете, науке и технолошког развоја мора дати сагласност за увођење босанског језика, јер не постоји други начин да се финансирају радници који ће реализовати наставу на босанском језику;
- да је притужба Бошњачког националног вијећа неоснована.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље у току школске 2013/2014 године није организована настава на босанском језику.

2.2. Увидом у образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години утврђено је да је образац двојезичан и намењен родитељима, да треба уписати податке о ученику, родитељима и школи, као и податак да ли ученик/ца жели да похађа наставу на босанском или српском језику.

2.3. Увидом у прилог „Резултати анкетирања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014. години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу“ утврђено је да се у ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље, од укупно 23 ученика/ца првог разреда, 17 родитеља изјаснило да жели да његово дете слуша наставу на босанском језику, а у петом разреду, од 22 ученика/ца, за наставу на босанском језику се изјаснило 12 родитеља.

2.4. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље број Р. бр. 550-046/2013 од 3. јула 2013. године утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило школу да је обавезна да у школски програм уврсти Босански језик и књижевност као обавезни предмет и да образовно-наставни рад остварује на босанском језику и латиничном писму.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Такође, прописано је да повреда начела једнаких права и обавеза постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.⁷

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁸ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом⁹. Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Законом о основном образовању и васпитању¹⁰ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине,

⁷ Члан 8. Закона о забрани дискриминације

⁸ Члан 44. ЗОСОВ („Сл. гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013)

⁹ Члан 9.

¹⁰ Члан 12. став 1, 2, 3. и 5 („Сл. гласник РС“, број 55/2013).

односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припаднике националне мањине, организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.10. Одредбама Закона о о заштити права и слобода националних мањина¹¹ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹² ближе је уређен начин формирања одељења и прописано је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, односно, двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно, двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за образовање.

Анализа навода притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље неорганизовањем наставе на босанском језику, ученике и ученице бошњачке националности ставила у неравноправан положај у односу на ученике српске националности, за које је организована настава на српском језику.

3.13. Одредбама члана 45. Закона о забрани дискриминације прописано је правило о пребацивању терета доказивања. Према овом правилу, у конкретном случају, подносилац притужбе треба да учини вероватним да школа врши дискриминацију ученика и ученица бошњачке националности неорганизовањем наставе на босанском језику. Уколико то учини, терет доказивања да до повреде начела једнаких права и обавеза није дошло, лежи на школи. Подносилац притужбе је учинио вероватним акт дискриминације, у смислу члана 45. Закона о забрани дискриминације, с обзиром да је неспорно да настава на босанском језику за ученике и ученице бошњачке националности није организована. Због тога, терет доказивања да у овом случају није повређено начело једнакости сноси ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље. У складу са тим, потребно је оценити да ли чињенице и докази које је школа понудила у прилог тврдњи да нису

¹¹ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹² Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

извршили дискриминацију, пружају довољно основа за закључак да постоје објективни и оправдани разлози због којих није организована настава на босанском језику.

3.14. У изјашњењу директорке школе наведено је да образовно-васпитни рад на босанском језику није организован јер школа није добила сагласност од Министарства просвете, науке и технолошког развоја пре почетка школске 2013/2014 године. Најпре, одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да се образовно-васпитни рад за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да се настава на језику националне мањине може организовати и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања. Према подацима које је доставила школа у изјашњењу, у ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље за наставу на босанском језику определило 16 ученика/ца првог разреда и 14 ученика/ца петог разреда, а према подацима које је доставио подносилац притужбе у првом разреду се изјаснило 17 ученика/ца, а у петом 12. Нејасно је који су од наведених података тачни, али неспорно је да су за први разред испуњени законски услови за организовање наставе на босанском језику, јер је број заинтересоване деце већи од законског минимума (15). У односу на ученике/це петог разреда, постоји законска могућност да се затражи сагласност министарства за организовање наставе на босанском језику. Међутим, школа није доставила доказе којима би се могло утврдити да се обратила Школској управи у Ужицу и Министарству просвете, науке и технолошког развоја и затражила упутство како да поступа поводом организовања наставе на босанском језику, као ни доказе којим би показала да је било шта предузела у правцу организовања наставе на босанском језику.

3.15. Право припадника националне мањине на образовање на матерњем језику омогућава ученицима одређене националне мањине да се изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, али и доприноси очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним прописима утврђено је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору припадника националне мањине. Ученици/це бошњачке националне мањине у ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље изјаснили су се да желе да остваре право на образовање на матерњем језику. Из тог разлога школа је дужна да учини све, у оквиру својих надлежности, да омогући ученицима и ученицама да остваре право на образовање и васпитање на матерњем језику.

3.16. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да поготово постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицање

квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.17. На крају, потребно је скренути пажњу да је приликом анкете о моделу наставе у образовним установама потребно затражити мишљење детета, тј. ученика и ученица школе. Наиме, у анкетном обрасцу „Образац за анкетање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“, могућност да се изјасне имају само родитељи, а деца није пружена могућност да искажу своје мишљење. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење. Зато су образовне установе, као и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.18. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да разлочи које је ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље навела у настојању да оправда неорганизовање наставе на босанском језику нису објективни и оправдани. Повереница са жаљењем констатује да у конкретном случају није могуће уклонити последице дискриминаторног поступања, имајући у виду чињеницу да је школска година завршена.

4. МИШЉЕЊЕ

Неорганизовањем наставе на босанском језику за ученике и ученице бошњачке националности који су се изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику, ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље и директорки Белкиси Бегановић, као одговорном лицу да:

5.1. За школску 2014/2015 годину спроведе анкету међу ученицима/цама, како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересоване да наставу похађају на босанском језику.

5.2. Предузме све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика/ца за похађање наставе на босанском језику.

5.3. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе.

Потребно је да ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље обавести Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.

Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- ОШ „Душан Томашевић Ћирко“ Велика Жупа, Пријепоље